

Echtparen aan de universiteit

Twee wetenschappers op een kussen

Hester van Santen

Twee weken geleden hielden sterrenkundige prof.dr. Koen Kuijken en kosmoloog prof.dr. Ana Achúcarro tegelijkertijd hun oratie. Waarom? Omdat ze met elkaar zijn getrouwd. Maar hoe is het om het onderzoekswerk te combineren met elkaar, en met een gezin? Mare vroeg het hen en nog drie echtparen van Leidse wetenschappers. 'Ze zeiden: je wordt of een slechte moeder of een slechte wetenschapper.'

'Werken met kinderwagen op de gang'

Op een vrijdag in januari trokken Vlaamse astronoom Koen Kuijken (41) en de Spaanse kosmoloog Ana Achúcarro (42) allebei de toga aan om hun oratie uit te spreken. Voor hun onderzoekscarrières is nogal wat afstemming nodig: ze woonden zelfs een tijdje tweeduizend kilometer uit elkaar, met twee jonge dochters.

Hij: 'Eigenlijk wilden we helemaal niet oreren, maar het moest. Dus hebben we het maar op één dag gedaan. Dan hoefden onze familie en vrienden maar één keer uit het buitenland te komen, dat is veel gemakkelijker voor hen.' Hij: 'We hebben nooit aan hetzelfde instituut gewerkt, zelfs nu niet.' Zij: 'Koen werkt aan de Sterrewacht en ik bij het Instituut Lorentz. En het is jaren geleden dat we aan dezelfde universiteit werkten. Zij: 'In Cambridge werkten we samen, toen we ons promotieonderzoek deden, maar later niet meer.' Hij: 'We zijn altijd uit fase. Het begon meteen al na onze promoties. Ik moest in België eerst nog een jaar in dienst.' Zij: 'We hebben nog wel twee jaar allebei in Boston gewerkt, maar dat was aan verschillende universiteiten.'

Zij: 'Er was niet heel vaak sprake van dat we bewust besloten dat het zo liep. Het ging gewoon zo. En ook dat we nu sinds 2002 in Leiden werken, is vooral omdat de gelegenheid zich voordeed.' Hij: 'We hebben jarenlang twee huishoudens gehad, twee tandenborstels, twee sets kleren. Ana had toen in Bilbao een aanstelling en ik in Groningen – dan hoefden we niet zoveel bagage mee te nemen. In die tijd hebben we ook kinderen gekregen. Onze dochters woonden een half jaar bij Ana in Spanje en een half jaar bij mij in Nederland. Dat hebben we zo gedaan tot onze oudste dochter drie werd. Het ging prima, vooral met de oudste. De jongste kan wat minder goed tegen veranderingen. Nu ze naar school gaan, zou dat wel moeilijker zijn. Dus het is wel erg fijn dat we nu in één huis wonen.'

Zij: 'Op zich is dit heel handig werk om met een gezin te combineren.' Hij: 'Het enige dat je nodig hebt is een computer en een internetaansluiting. Ik hoef nooit in het lab te werken, ik ga alleen af en toe naar verre, hoge bergtoppen waar telescopen staan, zoals in Chili.' Zij: 'Bij andere banen moet je om negen uur binnen zijn. Ik kan gewoon af en toe later komen, of in het weekend werken.'

Hij: 'Veel van onze collega's hebben wel een 'dual-career-problem'. Zij: 'Maar onze bazen waren altijd erg ruimdenkend. Misschien hadden ze wel nooit een stel gezien als wij, maar ze hebben altijd erg goed geholpen. Ik heb de kinderen ook vaak genoeg mee naar het werk genomen, dan zette ik haar hier gewoon op de gang in de kinderwagen en dan ging ze liggen slapen.' Zij: 'We hebben wel een heel leuk leven, het is nooit hetzelfde.' Hij: 'Geen enkele sleur.'

Zij: 'Het zou me niet uitmaken of onze dochters de sterrenkunde in gaan. Het is vooral belangrijk dat ze doen wat ze leuk vinden.' Hij: 'Vorige week heb ik wel mijn eigen telescoop voor ze buiten gezet, om naar Saturnus te kijken. Dat vonden ze mooi ja, elk op hun eigen manier. De oudste keek er een tijdje naar en ging toen door met wat ze altijd doet: rondspringen. En de jongste zat alleen maar met open mond te kijken. Toen ik vroeg of ze het mooi vond, knikte ze stil en bleef ze kijken.' Zij: 'Als ze die roeping hebben, moeten ze hem vooral volgen. Dan is dit werk het mooiste wat er is.'

'We vullen elkaar goed aan'

Door hun interesse in Middelnederlandse literatuur leerden neerlandici Wybren Scheepsma (42) en Dini Hogenelst (46) elkaar als aio kennen. Ze promoveerden en trouwden op dezelfde dag in september 1997 en werkten samen aan enkele boeken. Inmiddels is Scheepsma part-time postdoc en Hogenelst universiteitsvoorlichter. Ze hebben ze een dochter van drie.

Zij: 'Ik werkte al een jaar als voorlichter toen ik promoveerde. Zo gaat dat: ik kreeg voor mijn promotie een subsidie van NWO en daarna nog geld van het Prins Bernhard Fonds voor een publicatieboek, maar na een aantal jaren stopte dat ook. Toen ik geen nieuwe subsidie meer kreeg, heb ik een andere baan geaccepteerd. We hebben daarna nog wel een aantal projecten samen gedaan, maar de laatste jaren wordt het minder, zeker met deze kleine, da's toch moeilijk.' Hij: 'Ik heb na mijn aio-aanstelling nog een postdoc gedaan, en toen moest ik ook omkijken naar iets anders. Ik werk nu in deeltijd als onderzoeker bij Pallas en ik geef les op de pabo, als leraar Nederlands.'

Zij: 'We hebben jarenlang heel goed samengewerkt. Hij: 'We hebben elkaar op onze afdeling leren kennen.' Zij: 'Ik wilde voor dat publicatieboek op een gegeven moment iets weten over Middelnederlandse kloosterliteratuur.' Hij: 'En dat was echt mijn specialisme.' Zij:

'Dus we liepen vaak bij elkaar binnen, en dat zijn we altijd blijven doen.' Hij: 'Samen overleggen, vaak zaten we zelfs samen achter de computer aan een stuk te werken. Zij heeft een heel goede pen, ze heeft mij echt leren schrijven.' Zij: 'Hij is juist heel resultaatgericht, dus we vulden elkaar goed aan.'

Hij: 'Door ons vak blijven we in de vakantie bijna altijd in Europa: wij zijn van die mensen die al die middeleeuwse kerkjes aflopen. Een land als Sri Lanka, dat trekt veel minder. We weten toch het meest van de Europese cultuur. Maar we praten ook nog wel over andere onderwerpen hoor.' Zij: 'Dat hebben we altijd gedaan trouwens. We waren echt niet elke dag samen aan het werk.' Hij: 'Nee hoor, we hadden ook prima contacten met andere collega's. Voor hetzelfde geld waren we blijven samenwerken, maar het liep nou eenmaal anders met de subsidies. Maar ik denk dat we best allebei in de wetenschap hadden kunnen blijven.'

Zij: 'Ik denk dat jij daar wel wat positiever bent dan ik. Ik vind het toch heel wat hoor: ik heb mijn werk, we hebben Marit en thuis moet er ook van alles gebeuren. Dan blijft er niet zoveel tijd over voor de wetenschap. Als voorlichter werk ik meestal van negen tot half zes, maar als je onderzoeker bent dan ga je er helemaal voor. Dan ben je ook vaak 's avonds bezig. Dat zit er nu even niet in. Misschien later wel, als zij wat ouder is. Want ik kan me best voorstellen dat we nog eens samen een project oppakken. We hebben natuurlijk een vak waar je heel lang mee door kan gaan. Zoals een Duitse vakgenoot voor wie hebben meegewerkt aan een gedenkboek: die werkte nog toen hij vier- of vijftientig was.' Hij: 'Die is zo ongeveer achter zijn typemachine gestorven.'

Hij: 'Je kunt dit werk heel gemakkelijk vanaf huis doen, of waar dan ook, je hoeft zelfs niet in Nederland te blijven wonen. Als je maar een computer hebt en een aansluiting op de universiteitsbibliotheek.' Zij: 'Zeker nu alles gedigitaliseerd is. In je eentje zou het natuurlijk moeilijk zijn, dan moet je alle inspiratie uit jezelf halen. Maar als je een klankbord hebt, als je met z'n tweeën bent...' Hij: 'Daar teken ik voor.'

'Haar onderzoek is mij te ingewikkeld'

Ze noemen elkaar Adri en Edi, hoogleraar anatomie Adriana Gittenberger-De Groot (59) en hoogleraar systematische dierkunde Edmund Gittenberger (61). Sinds ze elkaar begin jaren zestig als student ontmoetten op een Leids biologie-gala, bleven ze aan deze universiteit en met elkaar verbonden. Als de subsidiegevers meewerken, beginnen ze binnenkort aan hun eerste gezamenlijke onderzoek.

Zij: 'Toen mijn man begin jaren zeventig een wetenschappelijke aanstelling bij Naturalis kreeg, wist ik al dat een carrière buiten Leiden eigenlijk niet zo realistisch was. Oorspronkelijk wilde ik arts worden, maar ik zag wel in dat dat niet zo gemakkelijk met een gezin was te combineren. Dat wilden we toch eigenlijk wel graag, dus ik ging ook de wetenschap in. Ik ging veel mee als Edi op de Balkan in grotten naar slakken ging zoeken. Dan hielden we vakantie en namen we onze twee zoons mee.' Hij: 'Dat was heel avontuurlijk.'

Hij: 'Vroeger zeiden ze tegen haar: je wordt of een slechte moeder of een slechte wetenschapper. Dat zou tegenwoordig niet meer gezegd worden.' Zij: 'Ik nam m'n baby wel eens mee naar het lab, ik werkte na de bevalling één dag per week. Ik vond wetenschap heel leuk, maar had toen nog niet zo'n zin in een carrière. Maar o wee als ik het gevoel had dat ik behandeld werd als toch maar een vrouw. Toen ik tot hoofddocent werd benoemd kwam mijn carrière in een versnelling, want toen moest ik fulltime gaan werken.'

Hij: 'Ze werkte altijd al aanzienlijk meer dan die ene dag, maar ze had ook de vrijheid om eens drie dagen vrij te nemen. Zij: 'Ik vind het wel een verschil met tegenwoordig, vrouwen moeten allemaal crèches nemen. De flexibiliteit die ik erin kon stoppen is er niet meer. De eisen voor wetenschappers zijn nu echt hoger, die afrekencultuur was er in mijn tijd nog niet. Ik probeer mijn postdocs toch echt de kans te geven om een wetenschappelijke carrière met een gezin te combineren.'

Zij: 'Edi heeft me enorm gestimuleerd.' Hij: 'Ik vond het doodzonde als ze met haar onderzoek zou stoppen.' Zij: 'We hebben een huis gekocht dichtbij het museum, en hij kwam thuis lunchen. En ik weet nog dat hij zei: als jij door de week gaat werken, doe ik de boodschappen en ga ik koken.' Hij: 'En dat doen we nog steeds.' Zij: 'Ik vind het huishouden niet erg, maar hij vond dat er iets tegenover moest staan als ik meer ging werken. Dus als ik een half uur later thuis kwam, stond hij in de keuken met een muziekje aan. We babbelen nog altijd bij het eten de dag door.'

Hij: 'Haar onderzoek is wel te ingewikkeld voor mij geworden.' Zij: 'Maar we hebben wel samen een subsidie aangevraagd. Het gaat over genen die asymmetrie bepalen in het lichaam. Bij mensen zijn veel orgaansystemen in het lichaam asymmetrisch aangelegd en Edi werkt met links- of rechtsgewonden slakken, die dus ook niet symmetrisch zijn. In beide gevallen blijken dezelfde genen een rol te spelen.'

Hij: 'Als zij een congres had, ging ik ook mee met de kinderen. Dan ging ik met de kinderwagen door de stad, en in de koffiepauzes kwamen we elkaar tegen. Als ik geen colleges moest geven, was dat best te regelen.' Zij: 'Tot het eind van de lagere school vroeg ik gewoon vrij voor de kinderen. We gingen naar Bangkok, dat was toch wel een belevenis.' Hij: 'Japan, dat vond je niet zo leuk, als lange blonde westerse vrouw tussen al die kleinere mannen. Ze zei: de volgende keer moet je mee.'

Zij: 'De kinderen zijn aangestoken door die reislustigheid: ze gaan naar Indonesië, naar Costa Rica, naar de Galapagos. Onze jongste zoon zit in biologie, de oudste in de computerbusiness. Hij: 'Maar de medische kant, dat wilden ze allebei niet. Zij: 'Dat vonden ze zo hard werken!'

'Hij is een inspiratie voor mij'

Bernhard Hommel (46) en Lorenza Colzato (30) leerden elkaar in München kennen en werken nu allebei bij cognitieve psychologie. Hij als hoogleraar en afdelingshoofd, zij als aio. Toch benadrukken ze allebei dat hun samenwerking niet zo bijzonder is. 'Ik wil niet de vrouw van de baas zijn.'

Hij: 'We zitten wel op dezelfde afdeling, maar het is niet zo dat je dan elke dag dingen met elkaar doet.' Zij: 'Ik heb ook een andere promotor.' Hij: 'Ik ben wel hoofd van de afdeling, vandaar dat we wel eens samen publiceren. En het verband tussen onze onderzoeksonderwerpen is misschien iets hechter dan met sommige anderen, want we kwamen hier tegelijkertijd.'

Hij: 'We hebben elkaar in München aan het Max Planck Instituut leren kennen.' Zij: 'Ik werkte daar als gastonderzoeker en toevallig hebben we elkaar toen ontmoet.' Hij: 'Toen we naar Nederland kwamen was het gemakkelijk te regelen dat zij in mijn onderzoeksgroep kwam. Ik werd gevraagd om hier in Leiden te komen en dan kan je natuurlijk eisen stellen.' Zij: 'Ik was flexibel in mijn onderzoekswerk.'

Alleen één keer per maand ging ik nog naar Italië voor mijn psychotherapieopleiding.'

Zij: 'Belangrijkste reden om bij mijn man in de groep te komen was dat ik het onderwerp leuk vond. Maar ik probeer wel altijd wat anders dan mijn man te doen. Ik ben ook therapeut en klinisch psycholoog, dus ik doe ook toegepast werk. Ik heb met autistische mensen gewerkt, intelligentieonderzoek gedaan, studies naar alcohol en nicotine. Zo hebben we dat geregeld, en ik ben blij dat ik ook afhankelijk ben. Ik wil niet in de schaduw van mijn man blijven, niet alleen maar de vrouw van de baas van de afdeling zijn. Ik zou niet weten of mensen me zo zien, maar dat wilde ik ook duidelijk stellen.'

Zij: 'Onze samenwerking is niet anders dan met andere collega's.' Hij: 'Kijk, er zijn mensen van wie ik alles de baas ben in technische zin. Met het werk van anderen heb ik meer overeenkomsten. Dan praat je met elkaar en publiceert je samen. Maar met een aio met wie ik samen experimenten bedenk, heb ik, wetenschappelijk gezien, ook niet meer contact dan met mijn vrouw. Natuurlijk, als je thuis zegt: vandaag bedacht ik iets interessants, heb je vijf minuten de zeker. Maar dat zou op reis met een aio ook gebeuren. Soms is het zelfs anders. Als een andere aio om een afspraak vraagt, zeg ik altijd ja. Bij ons is het soms moeilijker om te zeggen: nee, ik heb het te druk.'

Zij: 'We proberen ons werk en privé-leven ook te scheiden, we willen samen ook relaxed sporten en naar een restaurant gaan. En ik wil mijn eigen weg volgen. In september word ik een jaar lang postdoc in Düsseldorf, dan ga ik ook met patiënten werken. Ik vind het wel positief om dan ergens anders heen te gaan. En in het weekend kan ik terugkomen, dus voor onze relatie is het geen probleem.'

Zij: 'Mijn man is wel een inspiratie voor mij. Ik hoop dat ik ooit ook zo'n beroemde wetenschapper word. Ik vind hem extreem creatief, hij kan heel snel verbanden zien. Maar of ik ook hoogleraar wil worden, weet ik niet. Ik ben niet bereid om zoveel in het onderzoek te werken. En ik wil een eigen praktijk hebben, dus dan moet ik mijn tijd verdelen. Ik zie dat mijn man gewoon heel druk bezig is.' Hij: 'Ik werk zeven dagen per week.' Zij: 'Ik werk alleen van maandag tot vrijdag. Mijn vrienden zijn net zo belangrijk als mijn werk, dat is het verschil tussen ons.'

